

Naslov originala:
THE DISPOSSESSED
Ursula K. Le Guin

Copyright © 1974 by Ursula K. Le Guin Published by arrangement with
Andrew Nurnberg Associates Sofia and Ginger Clark Literary, LLC.
Copyright © 2024 srpskog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednik:
Ivan Isailović

Prevod:
Mladen Jakovljević

Lektura i korektura:
Katarina Stojnić

Autor blurba:
Mladen Jakovljević

Dizajn korica:
Jelena Lugonja

Prelom:
Ivan Isailović

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast izdavaštvo
Terazije 35, Beograd
imejl: info@kontrastizdavastvo.com
kontrastizdavastvo.rs
www.glif.rs

Ursula K. le Gvin

LIŠENI SVEGA

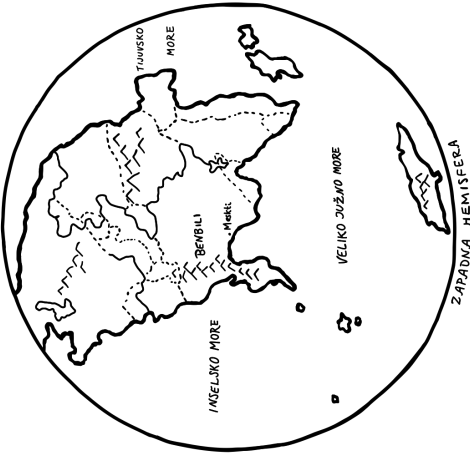
Hainski ciklus

*Preveo s engleskog:
Mladen Jakovljević*

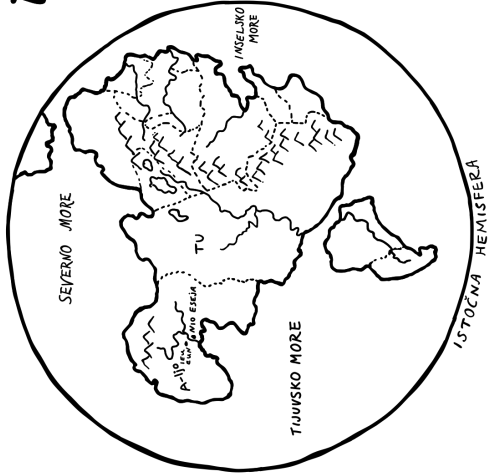

KONTRAST
Beograd, 2024

Partneru

URAS

Lišeni svega

1

Anares – Uras

Postojao je zid. Nije se činio značajnim. Napravljen je od neisklesanog kamena i grubo omalterisan. Odrasla osoba mogla se nadviriti, a čak i dete se moglo popeti na njega. Na mestu gde se ukrštao s putem, umesto kapije, izobličavao se u prostu geometriju, u liniju, u predstavu granice. Ali zamisao je bila stvarna. Bila je značajna. Već sedam generacija ništa na svetu nije bilo značajnije od tog zida.

Poput svih zidova, bio je neodređen, sa dva lica. To šta je unutar njega a šta izvan njega zavisilo je od toga sa koje strane se nalazite.

Gledano sa jedne strane, zid je opasivao jalovu poljanu od šezdeset jutara zvanu Luka Anares. Na poljani su se nalazile dve portalne dizalice, lansirna raketna rampa, tri skladišta, kamionska garaža i paviljon. Paviljon je izgledao stameno, čađavo i žalosno; nije bilo vrtova, ni dece; tu očigledno niko nije živeo, niti je bio predviđen za duži boravak. To je, u stvari, bio karantin. Zid nije opasivao samo pistu nego i brodove koji su sletali iz svemira, ljude koji su pristizali tim brodovima, svetove s kojih su pristizali, i ostatak univerzuma. Opasivao je univerzum, ostavljajući Anares spolja, slobodan.

Gledano s druge strane, zid je opasivao Anares: cela planeta bila je unutar njega, ogromni zatvor, odsečen od drugih svetova i drugih ljudi, u karantinu.

Ljudi su išli putem ka pisti, ili su stajali na mestu gde je put presecao zid.

Ljudi su često dolazili iz Abenaja, obližnjeg grada, ne bi li videli svemirski brod, ili prosto da vide zid. Uostalom, bio je to jedini granični zid na njihovom svetu. Nigde drugde nije bilo moguće videti znak na kojem piše „Zabranjen prolaz“. Naročito je privlačio mlade. Dolazili su do zida: sedeli su na njemu. Nekada bi gledali grupu radnika kako pred skladištima istovaraju sanduke sa kamiona guseničara. Nekada bi se čak mogao videti teretni brod na lansirnoj rampi. Teretni brodovi dolazili su samo osam puta godišnje, nenajavljeni, izuzev onima koji su zaista radili u Luci, pa bi posmatrači bili uzbuđeni kada bi im se posrećilo da ih vide, isprva. Ali tu su bili oni, i tu je bila ona, zdepasta crna kula u zbrci dizalica u pokretu, na drugom kraju poljane. A onda, iz jedne grupe radnika u skladištu, prišla je neka žena i rekla: „Zatvaramo za danas, braćo.“ Oko ruke je imala traku sa natpisom Odbrana, prizor redak maltene koliko i svemirski brod. To je izazvalo kratko ushićenje. Ipak, iako saopšteno blagim glasom, obaveštenje je bilo konačno. Ona je nadzornica i ukoliko bi se neko suprotstavio podržali bi je članovi njene grupe. Uostalom, ionako nije imalo šta da se vidi. Tuđini, s drugog sveta, ostali su skriveni u svom brodu. Nema predstave.

Dosadna je to predstava bila i ekipi iz Odbrane. Katkad bi nadzornica poželela da neko prosto preskoči zid, da član tuđinske posade iskoči iz broda, ili da neki klinac iz Abenaja pokuša da se ušunja ne bi li bolje osmotrio teretnjak. Ali to se nikada nije desilo. Nikada se ništa nije dešavalo. A kada se nešto konačno desilo, nije bila pripremljena.

Obratio joj se kapetan teretnjaka *Obzir*. „Ide li ta gomila na moj brod?“

Nadzornica se osvrnula i videla da pred kapijom zaista stoji grupa ljudi, njih stotinjak. Stajali su tamo, prosto stajali, onako kako su ljudi stajali na stanicama za vozove s hranom u vreme gladi. Nadzornica se naježila.

„Ne. Oni, eh, protestuju”, rekla je polako, koristeći skromno znanje ijotskog. „Protestuju, eh, znate. Putnik?”

„Hoćete da kažete da su tu zbog tog seronje kojeg treba da povežemo? Hoće li pokušati da zaustave njega, ili nas?”

Reč „seronja”, neprevodiva na nadzorničin jezik, njoj ništa nije značila, sem da je to neka strana reč za njen narod, ali nije joj se dopalo kako zvuči, ni ton kapetanovog glasa, ni kapetan. „Možete li se postarati za sebe?”, upitala je odsečno.

„Nego šta. Vi samo istovarite ostatak ovog tereta, brzo. I dovedite tog seronju od putnika da se ukrca. Neće *nama* praviti problema nikakva gomila Čudaka.” Potapšao je predmet okačen o pojas, metalnu stvar nalik izobličenom penisu, pa je s visine pogledao nenaoružanu ženu.

Ravnodušno je pogledala predmet falusnog oblika, za koji je znala da je oružje. „Utovar u brod biće završen do četrnaest sati”, rekla je. „Posadu držite u bezbednosti broda. Poletanje u četrnaest i četrdeset. Ukoliko vam bude potrebna pomoć, ostavite na traci poruku kod kontrole leta.” Okrenula se i otišla pre nego što je kapetan mogao reći išta čime bi pokazao svoju nadmoć. Zbog besa se obratila žustrije svojoj ekipi i okupljenima. „Raščistite put tamo!”, naredila je dok se bližila zidu. „Kamioni prolaze, povrediće nekoga. Mičite se!”

Muškarci i žene iz gomile prepirali su se s njom i međusobno. Nastavili su da prelaze put, a neki su i prošli s druge strane zida. Ali ipak su, manje-više, raščistili put. Koliko nadzornica nije imala iskustva sa komandovanjem gomili, toliko oni nisu imali iskustva da budu gomila. Kao članovi zajednice, a ne elementi kolektiva, nisu podlegali osećanjima mase; osećanja je bilo onoliko koliko je bilo i ljudi. Nisu očekivali da naredbe budu

nasumične pa nisu imali iskustva sa neposlušnošću. Njihovo neiskustvo putniku je spaslo život.

Jedni su došli da ubiju izdajicu. Drugi su došli ne bi li ga sprečili da ode, ili da mu dovikuju uvrede, ili samo da ga vide; i svi ti drugi prosto su preprečili put ubicama. Niko nije imao vatreno oružje, mada je nekolicina imala noževe. Njima je napad bio napad telom; želeli su izdajicu da dohvate sopstvenim rukama. Očekivali su da će doći sa obezbeđenjem, u vozilu. Dok su pokušavali da provere kamion sa robom i dok su se prepirali sa pobesnelim vozačem, čovek kojeg su tražili došao je peške, putem, sam. Kada su ga prepoznali, već je prešao polovnu puta preko poljane, u pratnji pet predstavnika Odbrane. Oni koji su ga hteli ubiti pojurili su za njim, za šta je bilo prekasno, i bacali su kamenice, za šta još nije bilo sasvim prekasno. Jedva su dobacili do čoveka kojeg su želeli, ali taman kad je stigao do broda kamenica teška čitavu kilu pogodila je jednog od članova Odbrane sa strane u glavu i na mestu ga ubila.

Vrata na brodu su se zatvorila. Članovi Odbrane su krenuli natrag, noseći svog mrtvog člana; nisu se trudili da zaustave predvodnike gomile koji su dotrčali do broda, mada je nadzornica, bleđa od šoka i besa, psovala na sav glas dok su ovi protrčavali i izmicali se da se ne sudare s njom. Stigavši do broda, najbrži iz grupe su se razišli i stali, u nedoumici. Tišina broda, iznenadni pokreti ogromnih skeleta portalnih dizalica, čudnovato sprženi izgled tla, odsustvo bilo čega u ljudskim razmerama, sve to ih je dezorijentisalo. Oblak pare, ili gasa, iz nečega povezanog sa brodom prenulo je neke od njih; s nelagodom su pogledali rakete, ogromne crne tunele nad glavama. Oglasila se sirena upozorenja, s drugog kraja poljane. Jedan od njih, a za njim i ostali, potrčali su prema kapiji. Niko ih nije zaustavio. U roku od deset minuta poljana je bila prazna, gomila se rasula niz put do Abenaja. Na kraju, kao da se ništa nije dogodilo.

Mnogo toga dešavalo se unutar *Obzira*. Budući da je kontrola leta skratila vreme do poletanja, sve rutinske radnje trebalo je

obaviti duplo brže. Kapetan je naredio da putnika vežu pojasevima i, zajedno sa doktorom, zaključaju u zajedničku prostoriju za posadu, kako bi ih sklonio sebi s puta. Tamo se nalazi ekran, mogu posmatrati poletanje ukoliko to žele.

Putnik je posmatrao. Video je poljanu, i zid oko poljane, i daleko iza zida udaljene padine Ne Tere, prošarane žbunastim holomom i pokojim srebrnastim žbunom mesečevog trna.

Sve to najednom je vrtoglavo jurnulo niz ekran. Putnik je osetio kako mu glava pritiska tapacirano uzglavlje. Osećao se kao na zubarskom pregledu, zabačene glave, silom otvorene vilice. Nije mogao da udahne, osetio je mučninu, osetio je kako mu creva popuštaju od straha. Celo telo vrištalo je ogromnim silama koje su ga obuzele: *Ne sada, ne još, čekajte!*

Spasle su ga oči. To što su one zahtevale da vide, i prenesu mu, otrglo ga je od užasa oduzetosti. Jer na ekranu se ukazao čudnovat prizor – ogromna, bleđa, kamenita ravnica. Bila je to pustinja viđena sa planina nad Velikom dolinom. Kako se vratio u Veliku dolinu? Trudio se da objasni sebi da je u vazduhoplovu. Ne, u svemirskom brodu. Obod ravnice blesnuo je odsjajem svetlosti od vode, svetlosti udaljenog mora. U tim pustinjama nije bilo vode. Šta je onda video? Kamenita ravnica više nije bila ravnica nego udubljenje, poput ogromne činije ispunjene sunčevom svetlošću. Dok je gledao, začuđen, postajala je plića, izlivajući svetlost. Najednom, preko nje se ukazala linija, apstraktna, geometrijska, savršeni deo kruga. Iza tog luka bilo je crnilo. To crnilo izokrenulo je celu sliku, pretvorilo je u negativ. Njen stvarni, kameni deo više nije bio udubljen i ispunjen svetlošću nego ispupčen, reflektovao je, odbijao svetlost. Nije više bio ravnica, ni činija, nego sfera, lopta belog kamena koja pada u crnilo, pada u daljinu. To je njegov svet.

„Ne razumem”, rekao je naglas.

Neko mu je odgovorio. Izvesno vreme nije shvatao da se osoba kraj njegove stolice obraća njemu, da mu odgovara, jer više nije shvatao šta je to odgovor. Očito je bio svestan samo jedne

stvari, sopstvene potpune izolovanosti. Svet pod njim pao je u daljinu i on je ostao sam.

Oduvek je strahovao da će se to desiti, strahovao je od toga više nego od smrti. Umreti znači izgubiti sebe i pridružiti se ostalima. On je zadržao sebe, a izgubio je ostale.

Konačno je uspeo da podigne pogled prema čoveku koji je stajao kraj njega. Neznamac, naravno. Od sada, biće samo neznanci. Govorio je stranim jezikom: ijotskim. Reči su imale smisla. Sve majušne stvari imale su smisla; samo sve skupa nije. Čovek je govorio nešto o pojasevima koji su ga držali privezanog za stolicu. Petljao je oko njih. Stolica se naglo uspravila i umalo je pao sa nje, zbog vrtoglavice i gubitka ravnoteže. Čovek je uporno pitao da li je neko povređen. O kome je to govorio? „Da li je siguran da se nije povredio?” Za učtivo neposredno obraćanje na ijotskom koristi se treće lice. Čovek je mislio na njega, njega lično. Nije znao zašto bi mogao biti povređen; čovek je uporno ponavljao nešto o bačenom kamenu. Ali kamen nikada neće pogoditi, razmišljao je. Na ekranu je pogledom potražio kamen, beli kamen koji pada u tamu, ali ekran je bio ugašen.

„Dobro sam”, kazao je konačno, prvo što mu je palo na pamet.

Čoveka to nije umirilo. „Molim da počete sa mnom. Ja sam doktor.”

„Dobro sam.”

„Molim vas, počite sa mnom, doktore Ševeče!”

„Vi ste doktor”, kazao je Ševak nakon nekoliko trenutaka. „Ja nisam. Ja se zovem Ševak.”

Na licu doktora, niskog, svetloputog, ćelavog, ocrtala se nervoza. „Trebalo bi da ste u svojoj kabini, gospodine – opasnost od infekcije – nije trebalo da budete u kontaktu s bilo kim sem sa mnom, prošao sam dve nedelje dezinfekcije uzalud. Dovraga i taj kapetan! Molim vas, počite sa mnom, gospodine. Mene će smatrati odgovornim...”

Ševak je primetio da je čovečuljak uznemiren. Nije osećao grižu savesti, saosećanje; ali čak i u tom stanju, u apsolutnoj

usamljenosti, jedan zakon je i daje važio, jedini zakon koji je ikada priznao. „U redu”, rekao je, pa ustao.

Još uvek je osećao vrtoglavicu i desno rame ga je bolelo. Znao je da se brod kreće, ali nije bilo osećaja kretanja; samo tišina, užasna, potpuna tišina, s druge strane zidova. Kroz tihe metalne hodnike doktor ga je odveo do jedne prostorije.

Prostorija je bila veoma mala, sa praznim zidovima sačinjenim od panela. Ševек je osetio odbojnost jer ga je podsetila na mesto kojeg nije želeo da se seća. Zastao je na vratima. Ali doktor je insistirao i molio pa je ušao.

Seo je na ležaj nalik dasci, još uvek omamljen i letargičan, ravnodušno gledajući u doktora. Pomislio je da bi trebalo da oseti znatiželju; ovaj čovek prvi je Urašanin kojeg je ikada video. Ali bio je isuviše umoran. Mogao je da legne i smesta zaspi.

Cele prethodne noći nije spavao, pregledao je svoje papire. Pre tri dana ispratio je Takver i decu u Mir i Mnoštvo i od tada je bio zauzet; jurcao je do radio-tornja da razmeni poslednje poruke sa ljudima na Urasu, razmatrao je planove i mogućnosti sa Bedapom i drugima. Tokom tih užurbanih dana, otkad je Takver otišla, nije se osećao kao da on radi sve to što je radio, nego kao da sve to râdi njega. Bio je u tuđim rukama. Njegova lična volja nije ništa činila. Nije imala potrebu da čini. Njegova volja je bila ta koja je sve započela, kreirala ovaj trenutak i ove zidove sada oko njega. Koliko je prošlo? Godine. Pet godina, u tišini noći, u Čakaru, u planinama, kada je rekao Takver: „Otići ću u Abenaj i srušiću zidove.” Čak i pre toga; davno pre, u Prašini, tokom godina gladi i očaja, kada je obećao sebi da više nikada neće činiti ništa sem ako to nije sopstvenom slobodnom voljom. I rukovodeći se tim obećanjem doveo je sebe dovde: u ovaj trenutak izvan vremena, ovo mesto izvan zemlje, ovu sobicu, ovaj zatvor.

Doktor mu je pogledao modricu na ramenu (modrica je zbunila Ševеka; bio je isuviše napet i u prevelikoj žurbi da bi shvatio šta se dešavalo na pisti, i uopšte nije osetio da ga je pogodio kamen). Sada se okrenuo ka njemu, držeći hipodermičnu iglu.

„Neću to”, rekao je Ševек. Ijotski je govorio polako i, što je znao zahvaljujući radijskoj komunikaciji, s lošim izgovorom, ali s dovoljno dobrom gramatikom; teže mu je bilo da ga razume nego da ga govori.

„Ovo je vakcina protiv malih boginja”, kazao je doktor, profesionalno ignorišući njegove reči.

„Ne”, rekao je Ševек.

Doktor je gricnuo usnu pa kazao: „Znate li šta su to male boginje, gospodine?”

„Ne.”

„Bolest. Zarazna. Često s ozbiljnim posledicama kod odraslih. Nemate je na Anaresu; zahvaljujući preventivnim merama kada je planeta naseljavana. Uobičajena je na Urasu. Može vas ubiti. Kao i bar deset drugih običnih virusnih infekcija. Niste otporni. Desnoruki ste, gospodine?”

Ševек je mahinalno odmahnuo glavom. S umešnošću jednog opsenara doktor mu je zabio iglu u desnu ruku. Ševек se u tišini prepustio toj i drugim injekcijama. Nije imao pravo da sumnja ili negoduje. Prepustio se ovim ljudima; odrekao se rođenjem stečenog prava da donosi odluke. Ono je nestalo, u daljini, skupa sa njegovim svetom, sa svetom obećanja, sa golim kamenom.

Doktor je opet nešto rekao, ali on nije slušao.

Satima, ili danima, postojao je u praznini, u jalovom i bednom ništavilu bez prošlosti i budućnosti. Zidovi su čvrsto stajali oko njega. S njihove druge strane bila je tišina. Ruke i zadnjica boleli su ga od injekcija; uhvatila ga je groznica koja se nije razvila u delirijum, ali ga je držala u međuprostoru između razuma i nerazuma, na ničijoj zemlji. Vreme nije teklo. Nije bilo vremena. On je bio vreme: samo on. Bio je reka, strela, kamen. Ali nije se pomerio. Bačeni kamen još uvek je bio u vazduhu. Nije bilo dana i noći. Doktor bi katkad ugasio svetlo, ili bi ga upalio. U zidu kraj kreveta nalazio se merač; njegova kazaljka kretala se s jednog na drugi kraj brojanika sa dvadeset brojeva, bez ikakvog smisla.